

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. สํารวจเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการศึกษาเอกสารตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีวิจนปฏิบัติศาสตร์ได้แก่ ทฤษฎีวิจนกรรมของเซอร์ล และทฤษฎีความร่วมมือในการสนทนา และความหมายเป็นนัยของไกรซ์
2. สํารวจเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการศึกษาเอกสารตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหนังสือเรื่องสามก๊ก ฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน)
3. คัดเลือกบทสนทนาของ ขงเบ้ง จิวยี่ และกุยแก โดยนำมาจากทุกบทสนทนาที่มีการเจรจาโต้ตอบกับตัวละครอื่นของทั้งสามตัวละคร รวมบทสนทนาของทั้งสามตัวละคร ได้ทั้งหมด 167 บทสนทนา แบ่งเป็น บทสนทนาของกุยแก จำนวน 18 บทสนทนา บทสนทนาของจิวยี่ จำนวน 28 บทสนทนา บทสนทนาของขงเบ้ง จำนวน 121 บทสนทนา
4. วิเคราะห์บทสนทนาของตัวละครทั้ง 3 โดยใช้ทฤษฎีวิจนกรรมของเซอร์ล และทฤษฎีความร่วมมือในการสนทนา และความหมายเป็นนัยของไกรซ์มาเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ความหมายของการสนทนา
5. เสนอผลการศึกษาค้นคว้าด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แนวทางหรือเกณฑ์การวิเคราะห์บทสนทนาของตัวละครตามทฤษฎีวิจนกรรมของ เซอร์ล และทฤษฎีความร่วมมือและความหมายเป็นนัย ของไกรซ์ ซึ่งประมวลความรู้จากเอกสาร

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีวิจนปฏิบัติศาสตร์

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีวิัจจนกรรมของเซอร์ล และทฤษฎีความร่วมมือและความหมายเป็นนัยของไกรซ์
3. วรรณคดีเรื่อง “สามก๊ก” ฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน)

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์บทสนทนาโต้ตอบของ 3 ตัวละคร ได้แก่ ขงเบ้ง, จิวยี่ และกุกุเก ในเรื่อง “สามก๊ก” ตามแนววจนปฏิบัติศาสตร์ โดยใช้เกณฑ์การวิเคราะห์บทสนทนา ดังนี้

ในการศึกษาวิเคราะห์ความหมายของบทสนทนา โดยการตีความจากผู้ฟังว่าผู้พูดมีเจตนาอะไรในการกล่าวถ้อยคำนั้น (ความหมายของผู้พูด) การที่ผู้ฟังจะเข้าใจความหมายของผู้พูดได้ จำเป็นต้องเคยรู้เรื่องทีผู้พูดกับผู้พูดมาก่อน จึงจะตีความได้โดยอาศัยความรู้ร่วมกัน โดยใช้บริบททางภาษาร่วมด้วย ดังที่ สุจริตลักษณ์ ดิษฐอง (2549 : 37-48) ได้กล่าวถึงกฎแห่งความร่วมมือในการสนทนาของไกรซ์ ไว้ดังนี้

1. หลักการสนทนา (Conversational Maxims) ประกอบด้วยหลักใหญ่ 4 ประการที่เรียกว่าหลักการสนทนา ดังนี้

- 1.1 หลักคุณภาพ (The Maxim of Quality) จงพยายามมีส่วนช่วยเหลือในสิ่งที่

เป็นจริง

- อย่าพูดในสิ่งที่รู้ว่าไม่จริง กล่าวคือ ให้พูดเฉพาะในสิ่งที่รู้จริง
- อย่าพูดในสิ่งที่มีความไม่เพียงพอ กล่าวคือ ให้พูดเฉพาะในสิ่งที่มีความ

เพียงพอ

ตัวอย่าง การปฏิบัติตามหลักคุณภาพ

โจโฉ : “เล่าปี่นี้ใจใหญ่ บังอาจให้มีหนังสือมาห้ามเรา เมื่อพิเคราะห์ดูก็เห็นว่าเล่าปี่จะคิดล่อลวงเราด้วยกลอุบาย ขอให้ตัดศีรษะผู้ถือหนังสือเสีย แล้วให้เร่งยกเข้าตีเอาเมืองซีจี้วันนี้ให้ได้”

กฤษณะ : “เล่าปี่นี้เป็นคนสัตย์ซื่อ ซึ่งจะให้ฆ่าผู้ถือหนังสือนั้นไม่ควร ขอให้ตอบเข้าไปเอาใจเล่าปี่ไว้ ต่อภายหลังจึงยกเข้าตีเอาเมืองซีจิ๋วเห็นจะได้โดยง่าย” (น.142)

จากบทสนทนาข้างต้น โจโฉปรึกษากฤษณะว่าควรจะให้ฆ่าผู้ถือหนังสือของฝ่ายเล่าปี่แล้วยกทัพไปตีเมืองซีจิ๋วหรือไม่ เมื่อกฤษณะได้ฟัง ก็ปฏิบัติตามหลักการความร่วมมือในการสนทนาตอบคำถามโจโฉ โดยกล่าวถึงนิสัยที่เด่นชัดของเล่าปี่ว่าเป็นคนสัตย์ซื่อ เพราะเมื่อครั้งที่เล่าเปียวจะยกเมืองเกงจิ๋วให้เล่าปี่นั้น เล่าปี่ก็ปฏิเสธด้วยเพราะเล่าเปียวเป็นญาติ มีคุณกับตน อีกทั้งเล่าเปียวยังมีลูกหลานอีกมาก จึงปฏิเสธไม่รับเอาเมืองเกงจิ๋ว แสดงให้เห็นว่าเล่าปี่เป็นคนมีนิสัยซื่อสัตย์ ไม่คิดเอาประโยชน์กับผู้เป็นญาติแม้มีโอกาส

ดังนั้น การที่กฤษณะตอบโจโฉไปว่า “เล่าปี่นี้เป็นคนสัตย์ซื่อ ซึ่งจะให้ฆ่าผู้ถือหนังสือนั้นไม่ควร” จึงสอดคล้องหลักคุณภาพในการตอบคำถาม พูดในสิ่งที่รู้จริงและมีหลักฐานเพียงพอ ซึ่งจากการพูดของกฤษณะ เป็นผลให้โจโฉมิได้ฆ่าผู้ถือหนังสือของเล่าปี่

1.2 หลักปริมาณ (The Maxim of Quantity)

- ให้สาระเท่าที่จำเป็นพอเหมาะกับวัตถุประสงค์ของการสนทนานั้นๆ
- อย่าให้สาระมากเกินไปจนความจำเป็นในการสนทนานั้นๆ

ตัวอย่าง การปฏิบัติตามหลักปริมาณ

ซุนเซ็ก : “สองคนนั้นชื่อไร”

จิวยี่ : “คนหนึ่งชื่อเตียวเจียวชาวเมืองเพ็งเสี่ย คนหนึ่งชื่อเตียวเหยียนชาวเมืองกองเหลง สองคนนี้มีปัญญาเป็นอันมาก บัดนี้หนีโจรมาอยู่เมืองกังคัง ท่านจงคิดอ่านให้ไปเชิญมาจะได้ช่วยกันคิดการสืบไป” (น.200)

จากบทสนทนาข้างต้น เป็นการสนทนายาระหว่างซุนเซ็กและจิวยี่ ในคราวที่ซุนเซ็กชักชวนให้จิวยี่ไปอยู่ทำราชการด้วย เมื่อจิวยี่ตกลง จึงแนะนำให้ซุนเซ็กไปเชิญผู้มีสติปัญญา มาอยู่ด้วย ซึ่งจากบทสนทนาดังกล่าว จะเห็นว่า จิวยี่ตอบคำถามซุนเซ็ก โดยการให้ข้อมูลว่าผู้มีสติปัญญาทั้งสองคนเป็นใคร และอยู่ที่ไหน ซึ่งเป็นการตอบคำถามที่ให้ข้อมูลกับซุนเซ็กอย่างเพียงพอ ไม่มากหรือน้อยเกินไป ทำให้ซุนเซ็กทราบว่ทั้งสองคนนั้นเป็นใคร อยู่ที่ไหน

ดังนั้น การตอบคำถามของจิวอี้ โดยให้ข้อมูลว่า “คนหนึ่งชื่อเตียวเจียวชาวเมืองเพ็งเสี่ย คนหนึ่งชื่อเตียวเทียนชาวเมืองกงเหลง สองคนนี้มีปัญญาเป็นอันมาก บัดนี้หนีโจรมาอยู่เมืองกังตั้ง ท่านจงคิดอ่านให้ไปเชิญมาจะได้ช่วยกันคิดการสืบไป” จึงเป็นการตอบคำถามที่สอดคล้องกับหลักปริมาณ โดยให้ข้อมูลเท่าที่จำเป็นไม่มากหรือน้อยเกินไป

1.3 หลักตรงประเด็น (Maxim of Relation)

- พูดเฉพาะสิ่งที่เกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับการสนทนานั้นๆ

ตัวอย่าง การปฏิบัติตามหลักตรงประเด็น

โจโฉ : “เราจะยกกองทัพไปรบเล่าปี่ ณ เมืองซีจิ๋วฝ่ายทิศตะวันออก แต่คิดเกรงอยู่ข้างฝ่ายทิศเหนือ เกลือกอ้วนเสี้ยวรู้จะยกกองทัพมาโจมตีเอาเมืองสุโต ท่านจะคิดเห็นประการใด”

กวยแก : “อันความคิดอ้วนเสี้ยว นั้น ถ้าจะทำการสิ่งใดก็รวดเร็ว จะใช้ผู้ใดอ้วนเสี้ยวมักคิดสงสัยมิวางใจ ประการหนึ่งทหารทั้งปวงก็แก่งแย่งกันถึงจะยกมาตีเมืองสุโตก็เห็นจะไม่สมความคิด อันเล่าปี่นั้นก็พึ่งได้กลับไปอยู่เมืองซีจิ๋ว แล้วทหารของเราก็คิดไปด้วย ซึ่งจะคิดการศึกไปนั้น เห็นทหารทั้งปวงยังไม่พร้อมเป็นใจเดียวกัน ครั้นจะนั่งไว้ทหารก็จะเป็นใจประนอนกันเข้า ขอเร่งยกทัพไปตีเมืองซีจิ๋วเสียก่อน” (น.331)

จากบทสนทนาข้างต้น โจโฉถามความคิดเห็นของกวยแก ว่าตนต้องการยกทัพไปรบเล่าปี่ แต่กลัวอ้วนเสี้ยวรู้และจะยกทัพมาตีเมืองสุโต กวยแก ได้ตอบคำถามโดยชี้แจงลักษณะนิสัยอ้วนเสี้ยวที่มีความระแวงในการใช้คน การสั่งการของอ้วนเสี้ยวแก่ทหารที่จะยกมาตีสุโตจึงยากที่จะสำเร็จ ส่วนฝ่ายเล่าปี่นั้นยังมีทหารของโจโฉอยู่กับทัพของเล่าปี่ ทหารนั้นยังไม่รวมใจเข้าเป็นพวกเล่าปี่ แต่หากปล่อยทิ้งไว้ทหารจะกลายเป็นพวกเล่าปี่ไป จึงแนะนำโจโฉว่าควรยกทัพไปตีเมืองซีจิ๋วก่อน

ดังนั้น การตอบคำถามของกวยแกข้างต้น จึงสอดคล้องกับหลักตรงประเด็น คือ พูดถึงอ้วนเสี้ยว ซึ่งเป็นบุคคลที่โจโฉกังวลว่าจะยกมาตีเมืองสุโต และพูดถึงเล่าปี่ที่โจโฉต้องการยกทัพไปตี และสรุปความคิดของคนให้โจโฉทราบว่าคุณเห็นว่าคุณควรยกไปตีเมืองซีจิ๋วก่อน เป็นการ

ตอบคำถามโจโฉอย่างตรงประเด็น ตามที่โจโฉต้องการทราบ ไม่ได้ตอบนอกประเด็นแต่อย่างใด การเจรจาดังกล่าวเป็นผลให้โจโฉยกทัพไปตีซีจิว

1.4 หลักวิธีพูด (The Maxim of Manner) จงพูดให้ชัดเจน

- พูดให้กระชับ
- พูดเป็นลำดับขั้นตอน
- หลีกเลี่ยงถ้อยคำสำนวนที่คลุมเครือ
- หลีกเลี่ยงความกำกวม

ตัวอย่าง การปฏิบัติตามหลักวิธีพูด

ซีหอง : “ตั้งแต่พระเจ้าฮั่น โจโกได้เสวยพระราชสมบัติแผ่นดินเป็นสุขมาช้านาน บัดนี้ถึงกำหนดแผ่นดินเป็นจลาจล โจโฉก็ปราบปรามขอบเขตอาณาให้อยู่ในอำนาจได้ถึงสองส่วนแล้ว เล่าปี่นายท่านมิได้รู้จักลักษณะการ ควรหรือจะคิดต่อสู้กับโจโฉนั้น เหมือนเอาไข่ไปกระทบกับหินก็จะเป็นอันตรายไปเอง”

เล่าปี่ : “ท่านว่าจะนี้มีขอบ อันเล่าปี่นายเราคิดอ่านทำการครั้งนี้ เพราะมีความกตัญญูต่อพระเจ้าเหี้ยนเต้ เห็นว่าโจโฉเป็นศัตรูของแผ่นดิน จึงเจ็บร้อนเพื่อจะสนองคุณเจ้า และตัวท่านก็เป็นข้าแผ่นดินอยู่ในพระเจ้าเหี้ยนเต้ไม่มีความภักดีต่อเจ้า กลับเห็นชอบด้วยศัตรูแผ่นดิน หากมีกตัญญูไม่ จะมาถือเอาว่าการแผ่นดินจะสาบสูญนั้นได้หรือ คำข้อนี้นายท่านอย่าเจรจาไปเลยเราไม่ขอได้ยิน”

จากบทสนทนาข้างต้น ซีหอง พูดกับขงเบ้งเพื่อต้องการจะยกอำนาจของโจโฉที่สามารถรวมแผ่นดินได้ถึงสองส่วนแล้ว ขึ้นมาข่มเล่าปี่ผู้เป็นนายของขงเบ้ง เมื่อขงเบ้งได้รับคำถามเช่นนี้ จึงตอบไป เริ่มจากพูดอธิบายว่าเล่าปี่ทำไป เพราะมีความกตัญญูต่อพระเจ้าเหี้ยนเต้ และใช้การกล่าวอ้างถึงตัวซีหองว่า ซีหองเองก็เป็นข้าแผ่นดินอยู่ในกษัตริย์พระเจ้าเหี้ยนเต้ แต่กลับไม่มีความจงรักภักดี คิดจะไปเข้ากับฝ่ายโจโฉแสดงให้เห็นว่าไม่มีความกตัญญูต่อแผ่นดิน และปิดท้ายคำตอบด้วยการกล่าวว่าจะไม่อยากจะเจรจาด้วย

ดังนั้น การพูดตอบกลับของขงเบ้ง เป็นการพูดซึ่งสอดคล้องกับหลักวิธีพูด กล่าวคือ พูดเป็นลำดับขั้นตอน อธิบายถึงเล่าปีที่ซีหองกล่าวอ้าง และพูดถึงลักษณะของตัวซีหองให้ซีหองได้ รู้ตนว่าตนเองเป็นข้าแผ่นดิน ควรกตัญญูต่อแผ่นดิน ซึ่งคำพูดดังกล่าวได้สร้างความอับอายให้กับ ซีหอง ทำให้ซีหองหยุดการเจรจาไป

2. ความหมายซึ่งบ่งเป็นนัยในการสนทนา (Conversational Implicature) มี 2 ประเด็น คือ

2.1 การละเมิดหลักแบบมีนัย (Flouting a Maxim) คือ การที่ผู้พูดไม่ปฏิบัติตาม หลักการสนทนา โดยจงใจที่จะทำให้ผู้รับสารค้นหาความหมายซึ่งบ่งเป็นนัย

ตัวอย่าง การละเมิดหลักแบบมีนัย

ซีหอง : “โจโฉนั้นเป็นผู้ใด ท่านแจ้งหรือไม่”

ขงเบ้ง : “โจโฉนั้นเป็นศัตรูพระเจ้าเหี้ยนเต้ ใครๆก็แจ้งอยู่แล้ว”

จากบทสนทนาข้างต้น จะเห็นว่า เมื่อซีหองถามขงเบ้ง ว่า โจโฉเป็นใครท่านรู้หรือไม่ ขงเบ้งก็ตอบคำถามซีหอง อย่างตรงไปตรงมาว่า “โจโฉนั้นเป็นศัตรูพระเจ้าเหี้ยนเต้ ใครๆก็แจ้งอยู่แล้ว” จากการตอบกลับของขงเบ้ง เหมือนเป็นการตอบอย่างตรงไปตรงมา แต่จากการสนทนานั้น ขงเบ้งรู้ว่า ซีหองต้องการยกย่องโจโฉว่าเป็นผู้มีอำนาจมากกว่าเล่าปี ขงเบ้งจึงพูดกลับ โดยการพูดถึงโจโฉด้านลบ ไม่กล่าวถึงอำนาจของโจโฉ ว่า “โจโฉนั้นเป็นศัตรูพระเจ้าเหี้ยนเต้ ใครๆก็แจ้งอยู่แล้ว” ซึ่งจากการตอบคำถามดังกล่าวเป็นการละเมิดหลักคุณภาพแบบมีนัย โดยหวังจะให้ซีหองได้คิดว่า โจโฉนั้นเป็นศัตรูแผ่นดิน

2.2 การละเมิดหลัก (Violating a Maxim) การที่ผู้พูดไม่ปฏิบัติตามหลักการสนทนา กล่าวไม่ตรงตามจริง เพื่อต้องการจะทำให้ผู้รับสารเกิดความเข้าใจผิด

ตัวอย่าง การละเมิดหลัก

โลซก : “อันตัวท่านกับเล่าปีจะต่อด้วยโจโฉมิได้ พวกัณหลบหลึกหนีมาจะหยุดเพียงนี้หรือ หรือจะคิดต่อไปประการใดอีก”

ขงเบ้ง : “ฮ่าวสิวเจ้าเมืองซ่งงาวเป็นคนชอบกั๊กกับเล่าปี่นายเรา บัดนี้เล่าปี่คิดว่าจะผ่อนผันไปอาศัยอยู่ด้วย”

จากบทสนทนาข้างต้น จะเห็นว่า โลกษก ถามคำถามขงเบ้งด้วยความต้องการทราบว่ขงเบ้งคิดแก้ไขปัญหारेื่องการหาที่อยู่ของเล่าปี่อย่างไร แต่ขงเบ้งจงใจตอบโดยกล่าวว่า “ฮ่าวสิวเจ้าเมืองซ่งงาวเป็นคนชอบกั๊กกับเล่าปี่นายเรา บัดนี้เล่าปี่คิดว่าจะผ่อนผันไปอาศัยอยู่ด้วย” การตอบคำถามของขงเบ้งดังกล่าว เพื่อต้องการดูความคิดของโลษกว่ มาเจรจากรั้งนี้มีจุดประสงค์ใด จึงตอบโดยให้โลษกเข้าใจผิดคิดว่าเล่าปี่จะไปอาศัยอยู่เมืองซ่งงาว ทั้งๆที่ตนคุยกั๊กกับเล่าปี่ก่อนโลษกเข้ามาว่า ต้องการให้เล่าปี่ไปอยู่ด้วยกับซุนกวน เป็นการละเมิดหลักคุณภาพในการสนทนา ไม่ตอบตามความจริง แต่ตอบในสิ่งที่ทำให้คู่สนทนาเข้าใจผิดไป และจากการตอบคำถามดังกล่าวก็เป็นผลให้โลษกเอ่ยปากชวนเล่าปี่ไปอยู่ด้วยกับซุนกวน